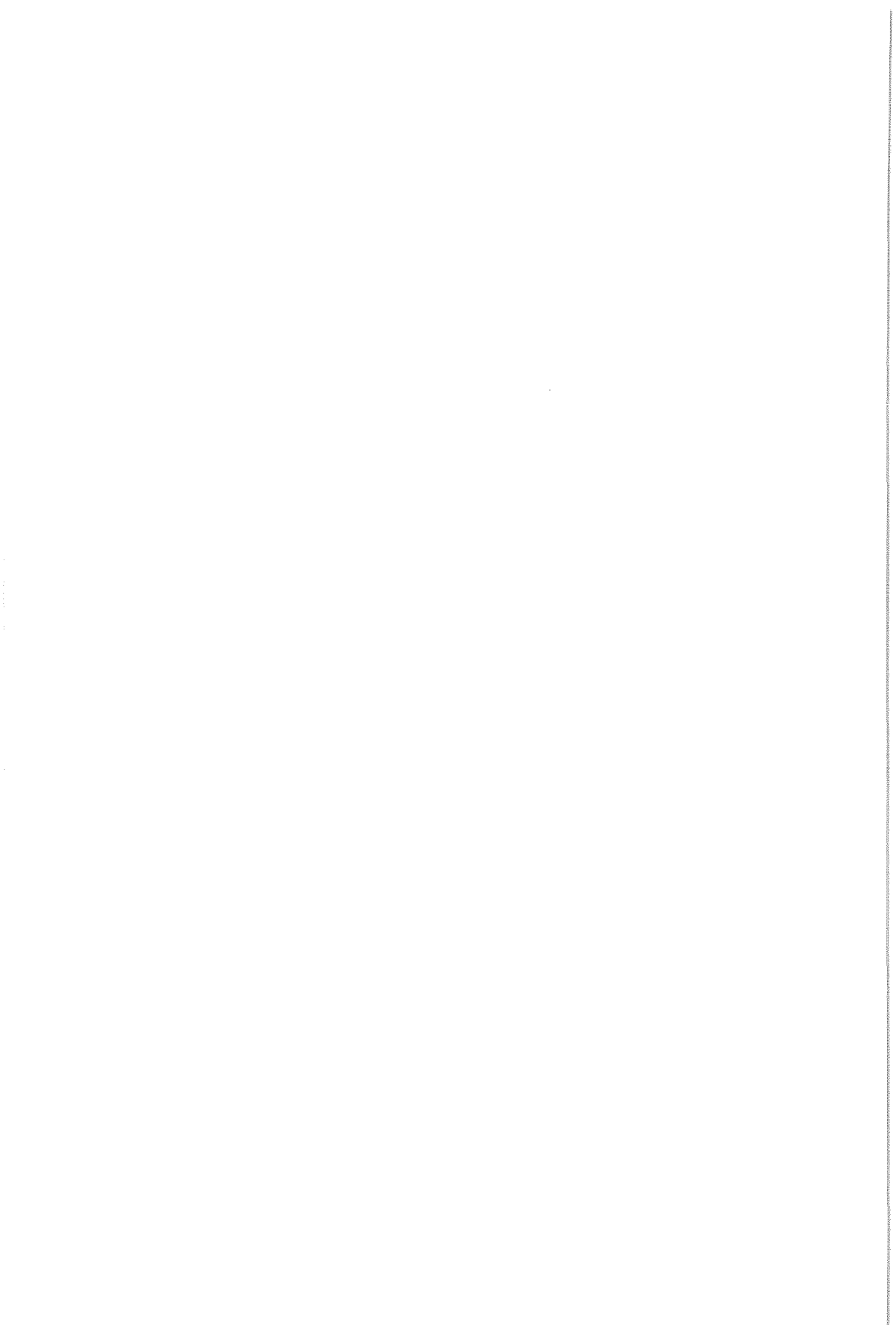

JOAN MIRAMBELL
I FERRAN:
UN DISSENYADOR DE
JARDINS OBLIDAT

JAUME ENRIC ZAMORA

*Damunt dels nostres caps es gronxaven tot d'oms i de pollancre; prop,
murmurava l'aigua sagrada d'un rierol que brolla d'una balma de les nimfes.*

Teòcrit, poeta sicilià, s. III a.C.

Un jardiner és una persona diferent de les altres i això ens ve de tractar amb flors

Mercè Rodoreda, pròleg de Mirall trencat, 1974

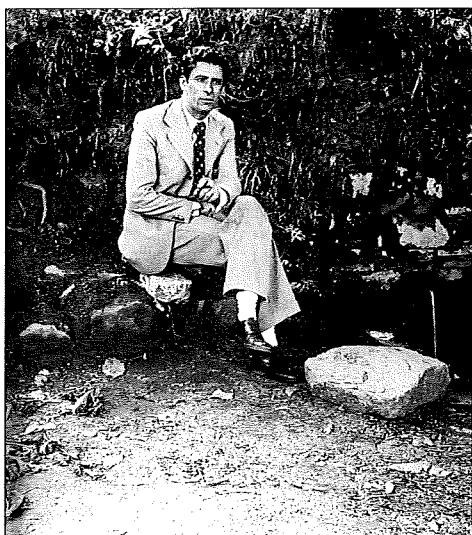
L'any 2001 em vaig proposar reconstruir l'homenatge a Guerau de Liost que va tenir lloc a Viladrau l'any 1936.¹ En la recerca de diferents aspectes em va restar pendent d'aprofundir en un nom propi; es tractava de Joan Mirambell i Ferran, que havia dirigit l'arranjament de la Font de l'Oreneta en l'esmentat homenatge.

Així, doncs, aquest article pretén donar una mica de llum a aquest personatge, malauradament poc conegut, gairebé ignorat, en la història cultural del país. Joan Mirambell i Ferran, de perfil polifacètic, va dedicar bona part de la seva vida al disseny de jardins i, concretament, al jardí privat. El nom de Mirambell resta lligat a Viladrau per diferents motius: per la intervenció a la Font de l'Oreneta, perquè hi va passar un temps durant la Guerra Civil espanyola i també perquè hi va dissenyar els jardins d'algunes cases d'estiuejants.

UNES PRIMERES REFERÈNCIES

El nom de Joan Mirambell és gairebé inexistent tant en la bibliografia general com en l'especialitzada en jardins. En destaquem algunes referències puntuals que ens poden ajudar a situar-lo en el context de la jardineria catalana, encara que sigui a tall de pinzellada.

Per començar, dos arquitectes de reconegut prestigi en fan esment en les seves obres. D'una banda, Manuel Ribas diu: «Rubió [i Tudurí] marcà una fita en la jardineria catalana d'aquest segle, acompanyat i seguit per altres arquitectes-jardiniers, com Riudor, Casamor o Mirambell».² I de l'altra, Oriol Bohigas afirma: «Els jardins [de Montjuïc, amb motiu de l'Exposició Universal de 1929], dins la línia paisatgista típicament anglesa, són d'una qualitat extra-

JOAN MIRAMBELL I FERRAN (JMF)

*La Font de l'Oreneta abans de
l'arranjament i l'escultor Joan Rebull
a la mateixa font, 10 d'agost de 1934*

ordinària. Són uns jardins que han arribat a crear entre nosaltres tot un estil i tota una escola, que abraça noms: el de Rubió i Tudurí i el de Joan Mirambell».³

Joan Mirambell també va intervenir al Casal Sant Jordi, al carrer Pau Claris de Barcelona, actual seu del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya: «*Su terraza jardín, que proyectaron el arquitecto Francesc Folguera y el pintor y diseñador de jardines Joan Mirambell, mantiene en la actualidad los mismos elementos arquitectónicos originales: una pérgola, un estanque y dos surtidores, que acogen sendos mosaicos*».⁴

Josep Mainar ens descriu la recuperació del Palau Robert, al passeig de Gràcia de Barcelona, en plena Guerra Civil, quan fou destinat a seu del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya: «malgrat la guerra i l'ocupació dels tallers per comitès d'empresa, s'obtenien tot seguit les principals col·laboracions demanades, com és el cas d'en Joan Mirambell, per a la refecció dels jardins».⁵

L'escriptor Josep Pla ens descriu uns parell d'intervencions de Mirambell a la Costa Brava. Des de la cala de Sant Francesc de Blanes, «s'albira de seguida l'Agulla, que una mica a l'interior, el senyor Ferran Rivièrre es va construir una magnífica residència amb un jardí esplèndid en vastos terrenys de la seva propietat. Arquitecte: Duran Reynals. Jardiner: Mirambell. El senyor Rivièrre ha donat un nom deliciós a la seva propietat, blanenc cent per cent: Pinya de Rosa, en memòria de l'obra de Joaquim Ruyra».⁶ I «[...] El senyor Martí edificà, a més, en terrenys contigus una masia molt teatral, i sobre la badia de Llafranc, un pavelló, obra del senyor Pericot, que és una extravagància arquitectònica, i un gran jardí, sobre plànols del famós jardiner Mirambell. Aquests jardins tindran, quan el temps doni a les plantes el volum suficient, una exquisida bellesa».⁷

ESBÓS BIOGRÀFIC

Joan Mirambell i Ferran va néixer el 28 de febrer de 1892. Els seu avi i besavi foren capitans de vaixells mercants que comerciaren amb Montevideo i Pernambuco. El seu pare fou Joan Mirambell i Escofet i la seva mare, Antònia Ferran; va ser el cinquè fill de set germans. Provenia d'una família acomodada, religiosa i d'amants de la música.

El pare tenia una fàbrica de teixits, de la qual el jove Joan va aprendre el funcionament de forma obligada. Però aquest ofici no li agradava i ho va deixar. La seva vocació era el món de l'art i es volia dedicar a fer jardins.

Va aprendre dibuix i es formà dins l'estètica del noucentisme a l'acadèmia del mestre Francesc Galí. Va conèixer i es relacionà amb artistes del moment,

tant pintors i escultors com escriptors. Va anar a l'Escola de Bells Oficis, a la universitat i a l'Escola d'Arquitectura, on va estudiar botànica i diferents assignatures per tal de dedicar-se al que volia, la direcció de jardins. Durant uns anys es va guanyar la vida com a dibuixant amb la il·lustració de llibres com *El mal caçador*, de Josep Maria de Sagarra, el 1916. Donà classes de dibuix a l'Escola Municipal de Mestres i va fer els esgrafiats de les façanes d'algunes cases de Barcelona, com la de Felip Colldefors (1920-21) a la Via Laietana. També ingressà a l'Escola del Centre de Dependents de Comerç i n'ocupa un càrrec de direcció. Igualment, va pertànyer al Cercle Artístic de Sant Lluç.

Era amant de la natura i fou soci del Centre Excursionista de Catalunya. Va fer més d'una vegada la travessa del Pirineu. Va participar així mateix en tres safaris a l'Àfrica, amb els seus amics Nicolau Maria Rubió i Tudurí i Josep Botey i Riera.

Va llogar amb els amics i arquitectes Duran Reynals i Sandiumenge un estudi-taller a la plaça Universitat i començà a projectar els seus primers jardins. Treballà per a la senyora Tecla Sala i els senyors Espona, Ensesa i Plandiura. Igualment va prendre part en la nova ordenació dels jardins de Montjuïc amb motiu de l'Exposició Universal de 1929.

Es casà el 5 d'octubre de 1929 amb Joana Coscujuela Pardina i va tenir dues filles.

Dirigí a Viladrau l'arranjament de la Font de l'Oreneta, en l'homenatge al poeta Guerau de Liost (1936).

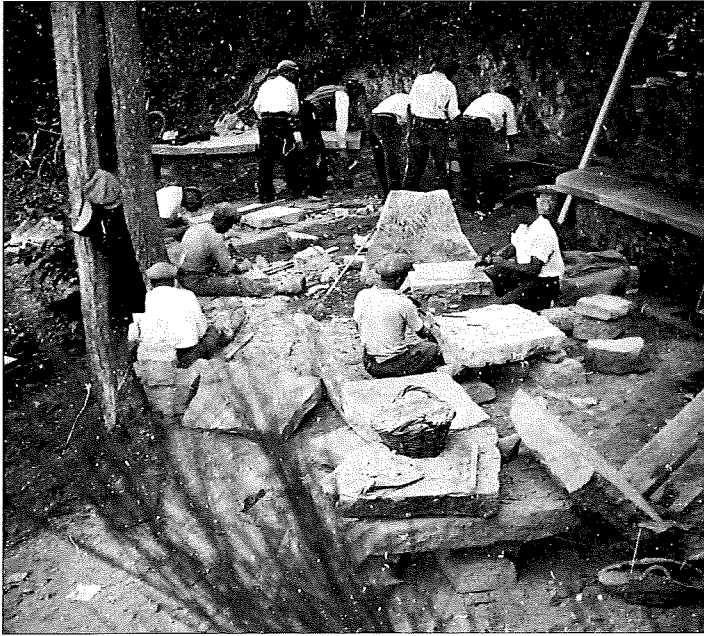
Fou amic personal de Ventura Gassol i durant la Guerra Civil espanyola aquest li encarregà que s'ocupés de la recuperació artística de la Generalitat de Catalunya. En una ocasió va veure perillar la seva vida a l'hora de salvar obres d'art de caràcter religiós.

Quan esclatà la Guerra Civil el matrimoni Mirambell estava esperant la segona filla, que va néixer l'abril de 1937. Al cap de poc temps, la família es desplaçà a Viladrau fugint dels bombardeigs. Ell restà a Barcelona i seguí amb la seva feina de recuperació artística. De tant en tant, pujava a Viladrau a veure la família. El tren el deixava a Balenyà i ell travessava pel dret a peu fins a Viladrau.

Quan la vida a Barcelona se li va fer molt difícil, marxà també a viure amb l'esposa i les filles a Viladrau, on no patiren els bombardeigs però passaren moltes privacions. Un bon dia decideix posar-se a conrear un hort per al consum de la família. Amb altres amics de Barcelona que passen la guerra a Viladrau compartiren el conreu de diverses feixes de blat de moro.

En el dietari de Marià Manent, n'apareixen les següents referències:

4 de juliol de 1937: Al matí ve el dibuixant i jardiner Mirambell, amb la seva nena Elisea.⁸

Treballs
d'arranjament de la
Font de l'Oreneta,
setembre de 1934

[...] 7 de juliol de 1938: Al matí parlo amb en Mirambell, *charmant*, europeu, com sempre.⁹

[...] 30 de juliol de 1938: A la tarda baixo al poble [...]. Parlo amb en Mirambell i l'Esquerra. Creuen que per Nadal hi haurà pau.¹⁰

També Albert Manent escriu, sobre el temps de la Guerra Civil: «A Ca l'Herbolari recordo que es veien [amb el seu pare Marià Manent] amb Joan Mirambell, arquitecte de jardins, i Ramon Esquerra, el malaguanyat crític».¹¹

Acabada la guerra, Mirambell tornà tot sol a Barcelona per mirar d'orientar-se i recuperar el pis que li havien ocupat uns refugiats. Durant un temps va viure a casa de la seva mare, amb un germà i una germana, que acolliren també la família quan tornà de Viladrau a Barcelona. Al cap de poc temps van recuperar una part del pis, que els cediren els refugiats.

Després de la guerra, la vida era difícil a Barcelona i la gent no estava per fer-se jardins. Aleshores, no tenia feina. Els germans Badia, de Modes de barrets de senyora, havien comprat una finca molt important a Cabrils i li van encarregar de posar-la en conreu i rendiment, cultivant-hi clavells per vendre. L'encàrrec va ser molt ben acceptat per Mirambell: encara que no era la seva especialitat, li va permetre passar un temps fins que no començà a tenir algun encàrrec de la seva feina, és a dir, de direcció de jardins.

Va continuar treballant per a la senyora Tecla Sala (Sant Joan de les Abadesses, Premià de Dalt), per al senyor Espona (primer jardí en un terrat) i

per al senyor Ensesa de S'Agaró (jardins de S'Agaró, jardins de la Gavina, Senya Blanca, camí de ronda i altres jardins de torres particulars de S'Agaró). El doctor Andreu –dels laboratoris del mateix nom– li encarregà l'enjardinament del cim del Tibidabo, on la família passà catorze estius en un pis de la Colònia Tibidabo, un conjunt de cases dels germans Andreu. També la senyora Madronita Andreu de Klein li encarregà el jardí de la seva torre de l'avinçada del Tibidabo.

Va morir el 14 de maig de 1983.¹²

LA INTERVENCIÓ A LA FONT DE L'ORENETA

Tot i haver tractat en un treball anterior, com ja hem dit, l'homenatge a Guerau de Liost i el consegüent arranament de la Font de l'Oreneta, en aquesta ocasió en destaquem alguns aspectes més relacionats amb la tasca realitzada per en Joan Mirambell. Alhora, en presentem els comptes i unes imatges inèdites que reflecteixen l'abans, el durant i després de la intervenció.

En paraules de Marià Manent:

[...] l'exquisida manera com En Mirambell ha triat i disposat els elements vegetals i les pedres dels marges al voltant de la Font de l'Oreneta. Recordem que, en una de les últimes reformes amb què Guerau de Liost embellí el seu jardí de Viladrau, volgué aplegar-hi com una mena d'antologia botànica del Montseny, una selecció de les plantes més típiques dels diversos indrets de la muntanya. Una cosa semblant ha fet En Mirambell, amb respecte d'amic i amb refinament d'artista: l'única diferència, potser, és que ha aplegat una antologia més rica, més completa. La llista de plantes, famoses o humils, que decoren la Font de l'Oreneta té, per si sola, una innegable poesia: és com un eco sobri i nu, però igualment flairós, d'aquella «Nova lletania de les petites herbes» que treballà tan amorosament el poeta. No hi manquen el donzell, ni el clavell de pastor, ni la consolva de flor morada. Si ara, en aquell indret ennoblit pels versos i l'efígie de Guerau de Liost

Vora la font, sota l'ombrí,
perleja la falsia...

ben aviat, així que el sol de juny escalfi els marges, podrà completar-se l'estrofa:

Blauets senyalen el matí,
Roselles, el migdia.¹³

Amb relació als comptes, els treballs efectuats es concretaren de la manera següent:¹⁴

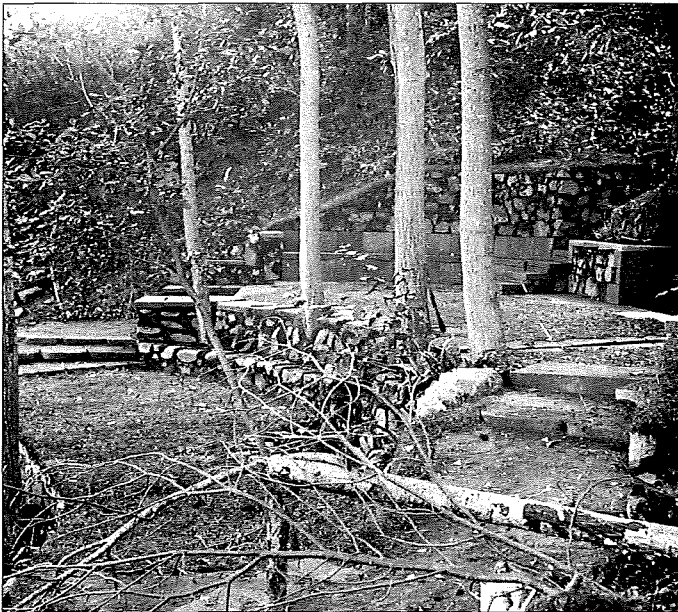
Per al Sr. Joan Mirambell, director de les obres d'arranjament, per al pagament de les despeses de tota mena: 5.750 pts.

Per al projecte i execució de l'estela a càrrec de Joan Rebull: 5.000 pts.

Per al gravat al boix del díptic de l'homenatge de Josep Obiols.: 300 pts.

Factura que presenta Antoni Palou de Viladrau a la Generalitat de Catalunya pels treballs efectuats a la Font de l'Oreneta, del 30 de juliol al 15 de setembre de 1934:

<i>Concepte</i>	<i>Preu</i>	<i>Pts</i>	<i>Cts</i>
Import de la factura del picapedrer		4.492	60
Per 89 jornals de paleta	12,30	1.094	70
" 130 jornals de peó	9,70	1.261	
" 24 jornals de matxo i carro	18	432	
" 5 jornals de bous i carreta	30	150	
" el 7 % d'accidents de treball		208	39
" un cartell		2	
" 2 metres de tub de plom		10	
" 1 plantilla de zenc		5	
" 1 plantilla de fusta i estaques		15	
" 6 sacs de ciment Asland	7	42	
" 1 sac de guix		2	50
" 65 sacs de ciment	2,50	162	50
" 42 sacs de calç	2,50	105	50
" 150 maons	12	18	
" 25 totxos	15	4	75
" 3 transports de camió	15	45	
" 22 carros de pedra	6	132	
" 60 rajoles		4	50
" el lloguer d'un auto		15	
" transport pedra del Sr. Rebull		100	
" la coberta		70	
" 23 dies de despesa del Sr. Director		276	
TOTAL		8648	44

*La Font de l'Oreneta,
un cop arranjada,
setembre de 1934*

Recordem que la Font de l'Oreneta havia de ser inaugurada el dia 14 d'octubre del 1934 però els esdeveniments polítics del 6 d'octubre ho impediren. Finalment l'acte es va dur a terme el 23 de maig de 1936.

LES ALTRES INTERVENCIONS

Determinar l'autoria o la col·laboració a l'hora de dissenyar jardins és un aspecte no sempre fàcil que porta i ha portat a confusions i malentesos. De ben segur que el caràcter efímer del disseny de jardins ha contribuït a aquest fet, juntament amb la manca de conservació de documents explícits probatoris relatius als projectes de jardins. A aquests fets, a l'hora de poder atribuir i descriure la seva obra, s'hi ha afegit la personalitat volgudament discreta de Joan Mirambell.

A continuació enumerem els clients particulars, clubs esportius, hotels i grans jardins per als quals va treballar Joan Mirambell: senyor Amado Carreras (Blanes); senyor Amadeu Bagués, joier (Maresme); senyor Balcells (Viladrau); senyor Manuel Balet; senyor Batlló; senyor Beleta (dic flotant de Viladrau); senyors Bernades (Llavaneres); comte de Caralt; senyor Delmiro de Caralt (Sant Bernat del Montseny); senyora Carbó; senyor Catasús; senyor Josep Clarà, escultor (Torre de Pedralbes); senyor Crehuet; senyors Domecq (Puerto de Santa María); comte d'Egara; comte d'Elda; senyora Elis (Mongoda); fàbrica Enasa (Madrid); senyor Ensesa de S'Agaró (jardins de S'Agaró); senyor Espona (terrat i jardí de Torelló); senyor Fierro; senyor García Nieto (Viladrau); comte de Godó (Puigcerdà); senyor Guasch; baró de Güell; senyor Guiomar; Heimerl; J. Jover; senyor Klein (Tibidabo); senyor Leonori; senyor Ignasi Macaya (Sitges); senyors Malagarriga (Fenals); senyor Marchal; senyor Montals; comte Montesacio; senyors Muñoz (jardí terrat de Barcelona i casa de Vallvidrera); el notari Raimon Noguera; doctor Pérez Rosales; Clínica Planas (Pedralbes); senyor Plandiura; doctor Pedro Pons; senyor Puig (Colònia); senyor Puig Palau (Mas Juny i Cala Castell); senyor Prat Feliu; senyor Rull; Caves Raventós; Fernando Rivière (Puigcerdà, Pinya de Rosa); senyor Roca, de l'empresa de radiadors; senyor Rosal; senyor Sacrest; senyora Tecla Sala (jardí del terrat del Casal Sant Jordi, a la cantonada de Pau Claris i Casp, El Llorà); senyor Sala Ardiz; senyor Jaime de Semir (Llavaneres i Sitges); Solano (Llavaneres); senyor Soler Llopis; senyor Torres (Sitges); senyor Rossend Tossas (Blanes); senyor Roger Tur; doctor Vilardell; senyors Vilumara, i senyor Vives (Torre de Vallvidrera). De clubs, cal esmentar Golf de Sitges, Golf de Sant Cugat, Golf de Puigcerdà, Golf de Llavaneres, Golf del Prat de Llobregat, Tennis de Barcelona i Reial Club de Polo, com també l'hotel Cap Sa Sal. Igualment va

treballar als jardins de La Rosaleda (Madrid), Casino Castell de Peralada, Ateneu Barcelonès, Palau Robert, Mar i Murtra i Santa Clotilde.¹⁵

EPÍLEG

Després d'aquest breu recorregut per la trajectòria vital i professional de Mirambell, només em resta dir que aquest article ha pretès desempolsar el seu nom i oferir un modest reconeixement d'una obra que ha contribuït a la història dels jardins catalans. Tan sols és un punt de partida davant la necessitat d'estudis més exhaustius de personatges que han restat pràcticament en l'oblit de la historiografia catalana, com és el cas d'en Joan Mirambell i Ferran.

NOTES

1. ZAMORA I ESCALA, Jaume Enric. «L'homenatge a Guerau de Liost a Viladrau l'any 1936», *Monografies del Montseny*, núm. 16. Viladrau: Amics del Montseny, juliol 2001, pàg. 29-44.
2. RIBAS I PIERA, Manuel; VIDAL I PLA, Miquel. *Jardins de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, 2002, pàg. 60.
3. BOHIGAS, Oriol. «L'arquitectura a l'exposició de Montjuïc», dins *Un segle de vida catalana*. Barcelona, 1961, pàg. 1392-1393.
4. ROMANI, Daniel. «Ejemplo de moderación noucentista». *La Vanguardia*, 22 de juliol de 2007.
5. MAINAR, Josep. «El palau Robert, per a la Generalitat». *Avui*, 21 de juny de 1981.
6. PLA, Josep. *Tres guies*. Barcelona: Ed. Destino, 1976, vol. XXX, pàg. 26.
7. PLA. *Op. cit.*, pàg. 135-136.
8. MANENT. Marià. *El vel de Maia*. Barcelona: Ed. Destino, 1975, pàg. 92.
9. MANENT. *Op. cit.*, pàg. 189.
10. MANENT. *Op. cit.*, pàg. 192.
11. MANENT, Albert. *Marià Manent. Biografia íntima i literària*. Barcelona: Ed. Planeta, 1995, pàg. 132.
12. Aquesta biografia ha estat elaborada per la seva filla Elisea Mirambell, la qual ens l'ha cedit amablement, fet que li agraïm sincerament.
13. «Monument a Guerau de Liost (J. Bofill i Mates)» (*El Matí*, 24 de maig de 1936). En MANENT, Marià. *Crítica, personatges, confidències. Articles inèdits i dispersos*. Barcelona: Columna, 1999, pàg. 180-181.
14. Expedients núm. 314/1933 i 168/1934. Generalitat de Catalunya. Arxiu General. Diputació de Barcelona.

15. Aquesta relació ha estat facilitada per Elisea Mirambell que, alhora, adverteix que desconeix el grau d'autoria o col·laboració del seu pare en els jardins del Golf de Sant Cugat, de Sitges, de l'Ateneu Barcelonès, de Pinya de Rosa i del Palau Robert.

BIBLIOGRAFIA

- ARITZETA, Margarida. «El jardiner Joan Mirambell». *Serra d'Or*, juliol-agost 1984, pàg. 31-35.
- BOHIGAS, Oriol. «L'arquitectura a l'exposició de Montjuïc», dins *Un segle de vida catalana*, Barcelona, 1961.
- MAINAR, Josep. «El palau Robert, per a la Generalitat. *Avui*, 21 de juny de 1981.
- MANENT, Marià. *El vel de Maia*. Barcelona: Ed. Destino, 1975.
- MANENT, Albert. *Marià Manent. Biografia íntima i literària*. Barcelona: Ed. Planeta, 1995.
- MANENT, Marià. *Crítica, personatges, confidències. Articles inèdits i dispersos*. Barcelona: Columna, 1999.
- PLA, Josep. *Tres guies*. Barcelona: Ed. Destino, 1976.
- RIBAS I PIERA, Manuel; VIDAL I PLA, Miquel. *Jardins de Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, 2002.
- ROMANI, Daniel. «Ejemplo de moderación noucentista». *La Vanguardia*, 22 de juliol de 2007.
- RUBIÓ I TUDURÍ, Nicolau Maria. *Caceres a l'Àfrica tropical*. Barcelona: Ed. Columna, 2001.
- ZAMORA I ESCALA, Jaume Enric. «L'homenatge a Guerau de Liost a Viladrau l'any 1936», *Monografies del Montseny*, núm. 16. Viladrau: Amics del Montseny, juliol 2001, pàg. 29-44.